

Pionier Fokker blijft inspireren

Anthony Fokker. De miljonair stierf op slechts 49-jarige leeftijd aan de complicaties na een operatie aan zijn neusbijholtes. Hij bleef kinderloos, maar zijn zus Toos niet. Vijf van haar kleinkinderen zorgden er maandag voor dat op de tachtigste sterfdag van Anthony Fokker deze vliegtuigpionier werd geëerd.

Wilde Antony Fokker geen kinderen? Was hij onvruchtbaar? Viel hij niet op vrouwen? Het precieze antwoord heeft historicus Marc Dierikx van het Huygens Instituut ook niet. „Hij heeft vier serieuze relaties gehad met vrouwen. Maar ik denk dat hij, zoals ze dat tegenwoordig noemen, asexueel was. Relaties met vrouwen liepen al snel stuk.”

Dierikx kan het weten. Hij heeft alle archiefstukken gelezen, net als de autobiografie die Fokker zelf liet schrijven toen hij pas 40 jaar was en wat anderen over Fokker schreven. Dierikx heeft enkele boekwerken over Anthony gepubliceerd en geeft veel lezingen. Ook tijdens de herdenking op Westerveld.

Na afloop probeert hij het kinderloze bestaan van Fokker te verklaren. „Zijn eerste vriendin was een Russische danseres van het cabaret in Sint Petersburg. Zij volgde een opleiding om piloot te worden en kwam toen met Anthony in contact. De relatie met zijn Russische vriendin duurde maar zes maanden. Toen ging zij er met een Franse piloot vandoor.”

In Haarlem trouwde hij in 1919 met Sophie Marie Elisabeth von Morgen. „Na vier jaar ging zij er met een testpiloot vandoor. Hij hield echt van haar en gaf haar zelfs een levenslange maandelijks bijdrage. In 1927 trouwde hij in Amerika met Violet Austman. Dat was ook geen succes. Die werd zo depressief dat ze twee jaar later uit hun appartement, op vijftien hoog, naar beneden sprong. Fokker zag het zelfs gebeuren en het duurde dan ook lang voor hij weer een relatie aanging.”

100 jaar

Zijn laatste vriendin was Jojo de Leeuw. Na zijn overlijden, trouwde Jojo met Dulles, de advocaat van Fokker. Uit dat huwelijk is Frederick geboren, die maandag bij de herdenking aanwezig was. Maar het zijn de vijf kleinkinderen van Toos Fokker, de zus van Anthony, die het initiatief hebben genomen om de tachtigste sterfdag te herdenken. Toevallig is het ook meteen een mooie afsluiting van het jaar waarin werd gevierd dat de Nederlandse Fokkerfabrieken honderd jaar geleden werden geopend in Amsterdam-Noord, de KLM werd opgericht en het onderzoekscentrum NLR ontstond.

„Kijk, hier liggen ook de ouders van Anthony Fokker, Toos en mijn ouders”, wijst Marc Smuelers op enkele stenen met namen in het urnenmonument op Westerveld. Hoewel zij geen naamgever meer zijn, zij ze wel betrokken bij de Fokkerhistorie. Anthony werd na zijn dood gecremeerd in New York.

Miljonair stierf jong en kinderloos in New York

De urn werd begin 1940 overgevoerd naar Nederland en op Westerveld geplaatst. Het grafmonument was een jaar later klaar. Het meest opvallende is het bronsplastiek van een opvliegende meeuw, een door Fokker vaak gefotografeerd vogel.

Het graf is inmiddels een rijksmonument. Deze maandag komt daar een nieuwe steen bij. „2019 Anthony Fokker 100 jaar actief in Nederland” staat er op, waarbij zijn naam als handtekening is weergegeven. Een kunstwerk van de Haarlemse kunstnaares Renée Hogeland hield de steen nog even verborgen tijdens de speech van de Haarlemse burgemeester Jos Wienen. „In Haarlem hebben we er een handje van om gebeurtenissen aan Haarlem te koppelen, maar bij Anthony Fokker klopt dat ook”, begint Wienen.

De Spin

Hij is niet in Haarlem geboren, maar het gezin heeft er wel gewoond. „Aan de Kleine Houtweg en van dat pand heeft KLM nog zo'n blauw huisje gemaakt. Het was ook in Haarlem waar hij met zijn zelf gebouwde vliegtuig de Spin demonstratievluchten maakte en daarbij om de kerk in de bin-

nenstad vloog. De bewoners keken toen ademloos toe”, weet de burgemeester te vertellen. „Dat zijn vliegtuigfabrieken indertijd de grootste ter wereld waren, leek me overdreven, maar het was echt zo.”

Die vliegtuigbouw begon in Duitsland. Anthony was niet bepaald een studieboul en verliet de HBS in Haarlem voortijdig. Zijn vader stuurde hem in 1910 naar een monteursopleiding in Duitsland. Daarna ging het snel. Twee jaar later opende hij zijn eerste fabriek en bouwde in de jaren daarna honderden vliegtuigen voor de Duitsers. Later volgden fabrieken in Nederland en Amerika. Behalve een pionier, was hij ook een geslaagd zakenman. Een miljonair. Ook een excentrieke man, die veel geld stak in snelle auto's en boten.

Na zijn dood en na de Tweede Wereldoorlog werden de Nederlandse fabrieken weer opgebouwd. Tegenwoordig vliegen er nog steeds Fokkers over de hele wereld rond, al nam KLM enkele jaren er al afscheid van. Na het faillissement werd de productie gestaakt, maar de naam is gebleven in GKN Fokker, dat nog steeds actief is in Nederland. „Dit soort bedrijven, moeten samen met de NLR en studenten van de TU Delft gaan zorgen voor de noodzakelijk innovaties in de luchtvaart. De uitdagingen op het gebied van milieu zijn groot”, riep Marc Smuelers de vele aanwezigen uit het bedrijfsleven en de universiteit op. Pionieren in de geest van Fokker.

Frans van den Berg

‘Dat zijn **vliegtuigfabrieken** indertijd de grootste ter wereld waren, leek me overdreven, maar het was echt zo’

Burgemeester Wienen bij de onthulling van de gedenksteen.

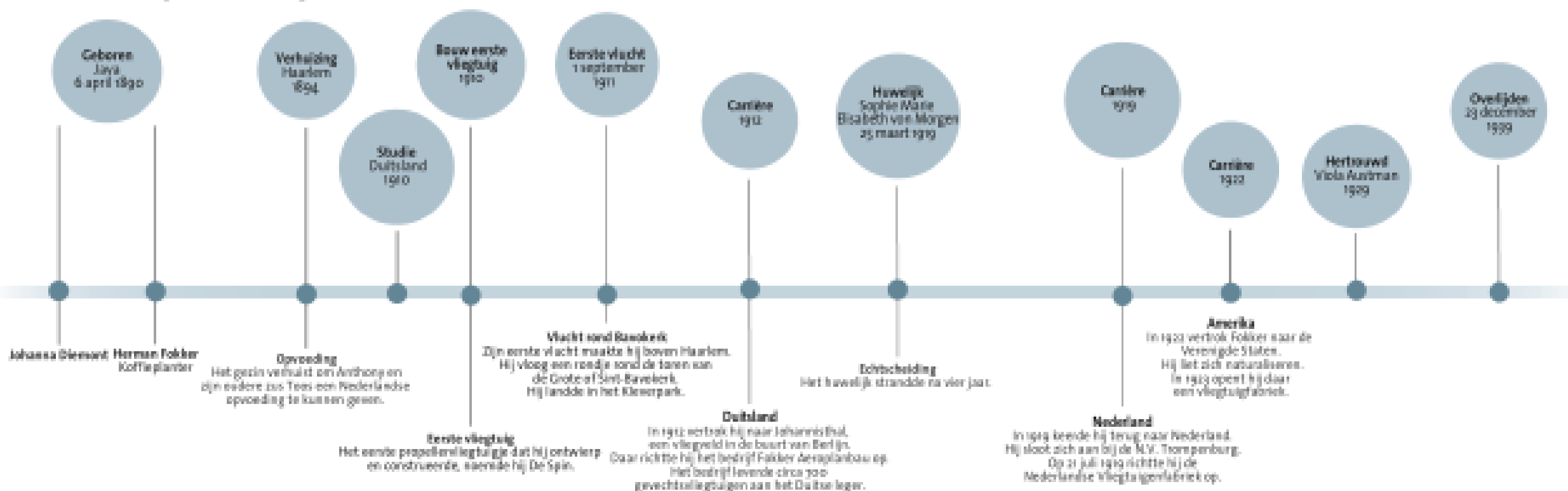
FOTO UNITED PHOTOS/TOUSSAINT KLUITERS

Anthony met zijn tweede vrouw Violet.

FOTO PR

Levensloop Anthony Fokker

Met zijn Spin vliegt hij rond de Grote Kerk.

ARCHIEFFOTO